

אלישיב הכהן

"וקדשתו כי את לחם אלוקיך הוא מקריב"

דין כבוד ואיסור שימוש בכהן

ראשי פרקים

חלק ראשון:

- 1) מקור הדין.
- 2) אופי הדין - דין דאוריתא או דרבנן.
- 3) מי נצטווה בדין "וקדשתו".
- 4) א. רמות בקדושה.
ב. בכהן יש קדושה כללית כחלק ממשפחת הכהונה.

חלק שני (שימוש בכהן):

- א. המקרים בהם יש שימוש בכהן.
- ב. בירור מתי הותר או נאסר להשתמש בכהן.
(גישה ראשונה:): 1) דין איסור שימוש בכהן חל בזמן שהכהן לבוש בבגדי כהונה.
2) יחוס כהונה (חזקת כהונה).
3) כהן בעל מום.
(גישה שניה:): 1) שימוש תלמידי חכמים.
2) שימוש כהן בכהן.
3) היתר שימוש בכהן בשכר.
4) כבודו או הנאתו של הכהן לשמש.
5) ענייני שותפות.
(גישה שלישית:): 1) דין מחילה.
2) בזוי כהן.
3) מי נצטווה בדין "וקדשתו".

חלק ראשון:

1) מקור חדין.

ישנם כמה מקורות מהם לומדים דין כבוד לכהן. שמירה על קדושתו.

ואיסור שימוש בו:

מובא בגמרא גיטין נ"ט: "מתני' אלו דברים אמרו מפני דרכי שלום: כהן קורא ראשון ואחריו לוי ואחריו ישראל מפני דרכי שלום..."
גמ'. "מנח"מ... דאמר קרא¹ (דברים ל"א) - ויכתב משה את התורה הזאת ויתנה אל הכהנים בני לוי. אטו אנו לא ידענו דכחנים בני לוי נינחו? אלא כהן ברישא וחדר לוי. רבי יצחק נפחא אמר מהכא (דברים כ"א): וינגשו הכהנים בני לוי. אטו אנו לא ידעינן דכחנים בני לוי נינחו? אלא כהן ברישא וחדר לוי. רב אשי אמר מהכא (דח"א כ"ג): 'בני עמרם אהרון ומשה ויבדל אהרון להקדישו - קדש קדשים... תנא דבי רבי ישמעאל (ויקרא כ"א): 'וקדשתו' - לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון ולטול מנה יפה ראשון...". - הלימוד האחרון מ"וקדשתו" נלמד גם בספרי, ומפסוק זה למדו הראשונים דין כבוד לכהן.

החינוך² (עשה רס"ד) כותב: "לקדשם ולהכניסם לקרבן, וזהו עיקר העשה, וכן להקדימם לכל דבר שבקדושה, ואם מיאנו בזה לא נשמע עליהם... ועוד אמרו קדושים יהיו לאלוהיכם על כורחם יהיו קודש..." וכן הרמב"ם בספר המצוות (עשה ל"ב) הוא שצונו לכבד זרע אהרון לפארם ולנשאים... ולשון ספרי וקדשתו בעל כורחו... וכן אמרו קדושים יהיו לאלוהיכם על כורחם. ובחלכות גזילה ואבדה (פרק י"א ח"א ל"ח) "כחן שראה האבדה בבית הקברות - אינו מטמא להחזירה שבעת שקיים מצוות עשה של השב אבידה מבטל עשה של קדושים יהיו...". לכאורה נראה שהרמב"ם סותר את עצמו בדעתו מהו מקור הדין. ויתכן שאפשר לתרץ בדעת הרמב"ם שאיסור גרושה וטומאה נובעים מקדושה עליונה של חכחן כפי שהוא כותב בספר המצוות: "... זה כל הגדולה לאל יתעלה אחר שהוא לקחם ובחרם לעבודתו... וכן אמרו קדושים יהיו על כורחם...", כלומר עניני חטתה והנשואין נובעים ממציאיות שקבע הקב"ה והיא "קדושים יהיו", ומכיון שישנה מציאיות שכזו מתחייבים ישראל בחיוב של "וקדשתו" - בין לכבדו ובין לא לתת לו להתחתן עם גרושה וכדו'.
וברש"י (ויקרא כ"א ח') מובא: 'וקידשתו' - על כורחו, שאם לא רצה לגרש הלקהו ויסרהו עד שיגרש. 'קדש יהיה לך'. נהוג בו קדושה לפתוח ראשון ..."

בסמ"ג (עשה קני"ו) מובא: "וקדש מכחן מן הנפש". מסביר רבי ירוחם פרלא: "נראה דחכוונה לעשה דוקדשתו שהוא מצות עשה להפריש הכחן מטומאת מת... מבואר להדיא דחמצוה הוא עלינו למנוע אותם מליטמא אבל חלאו הוא על הכחן עצמו" (במנין חלאוים ל"ת דנפש לא יטמא). מובא בירושלמי (ברכות פ"ה ה"ח): "מנין חמשתמש בכחונה מעל? רבי אחא בשם שמואל יואמרה אלחם אתם קודש להי' וחכלים קודשי. (עזרא ח') מה הכלים המשתמש בהם מעל אף בכחנים מעלי".

לסיכום:

- א. בספרי, בבבלי, ובירושלמי מובאים פסוקים שמחם לומדים דין קדימה לכחן, וביניהם הפסוק: "וקדשתו" שבו מנו ספרי המצוות מצוה זו בתור מ"ע.
- ב. הרמב"ם לומד דין שמירה על קדושת הכחן מ"קדושים יחיו", והצווי לישראל נלמד מ"וקדשתו"
- ג. רש"י ורס"ג לומדין מ"וקדשתו" שמירה על קדושת הכחן. ומ"קדש יחיה לך" לומד רש"י דין קדימה לכחן.
- ד. הירושלמי לומד מפסוק בעזרא שכפי שיש איסור שימוש בכלי המקדש, כן יש איסור שימוש בכחן.

2) אופי הדין - דין דאורייתא או דין דרבנן.

מהגמרא (בגיטין נ"ט): נראה שדין זה הוא מדאורייתא: "וקידשתו לכל דבר שבקדושה... אי"ל אביי לרב יוסף: מפני דרכי שלום? דאורייתא היא! אי"ל: דאורייתא ומפני דרכי שלום. כל התורה נמי מפני דרכי שלום היא דכתיב 'דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום'...". וברש"י שם: "אי"ל דאורייתא היא. ותורה אמרה כן מפני דרכי שלום..." (וכן סוברים החינוך, הרמב"ם, הסמ"ג³ ועוד אחרונים שזהו דין דאורייתא).

מובא בשו"ת מהרמשי"ק (אור"ח תי' ס'): "ומבואר שם בגמרא דמדינא נראה רשאי הכחן ליתן רשות לאחר, אלא שחז"ל תיקנו מפני דרכי שלום איסור ליתן רשות... ולא מעיקר מצות עשה לגמרי, אז יכול הכחן וראוי למחול..." - משמע שלדעתו ישנו דין דאורייתא לכבד את הכחן, אבל אין דין דאורייתא להעלות את הכחן ראשון לתורה וכדו', ולכן אם הכחן מוחל לא נעקר דין תורה. ההבנה הזו שמדובר כאן בעשה כללי מדאורייתא - שהוא כבוד הכחן ולא דווקא אותן קדימויות שהוזכרו במשנה, מובאת גם בשו"ת חתם סופר (אור"ח

תשובה כ"ה) שלאחר שפסק שניתן לכהן למחול וכן אפשר להכריח את הכהן למחול הוא כותב: "... וטוב לכבדו עכ"פ בחוצאה ובחכנסת ס"ת כדי לקיים וקדשתו עכ"פ במקצת..." ומתוך הבנה זו ניתן להבין את דברי המחרמשי"ק (בשו"ת אור"ח נ"ט): "... אבל יותר מסתבר דחתורה לא זכתה לו אלא דחמצוה על ידנו לכבדו... וחסרון ידיעה הוא אצלם שהרי בקריאת כהן חס מקיימים מצות עשה דאורייתא ובקריאת התורה אינם מקיימים אלא מצוה ותקנה דרבנן, ואם רוצים ליקח מצוה דרבנן כ"ש מצוה דאורייתא, ע"כ רע עלי חמעשה שעושים מקצת קהילות שמזלזלים בכבוד כהונה..." - מכאן משמע שאין דין דאורייתא באותם דינים שהזכירה המשנה דוקא. אלא שעל דם מקיימים דין דאורייתא לכבד את הכהן, ומכיון שמתאפשר לקיים מצוה דאורייתא (ואפילו במסגרת של דין דרבנן - כמו קריאה בתורה) חרי שחדבר חיובי ואפילו הכרחי.

בירושלמי (גיטין פ"ה ח"ט) מובאת מחלוקת בנידון ומובאות שתי דעות, האחת שזהו דין דאורייתא והשניה שזה דין דרבנן: "... מילתיה דרבי יהושע בן לוי שהוא מדבריהם, דאמר רבי יהושע: מימי לא ברכתני לפני כהן ולא הינחתי לברך לפני. מילתיה דרבי חנינה אומר שהוא מדבריהם, דאמר ר' חנינה: עיר שכולה כהנים - ישראל קורא ראשון מפני דרכי שלום". ומסביר קורבן העדה: "מימי לא ברכתני לפני כהן ואי דאורייתא מאי רבותיה דריב"ל... ישראל קורא ראשון וכו'. ואי דאורייתא איך רשאים לשנות מפני דרכי שלום, וכי יש כח לחכמים לעקור דבר מן התורה בקום עשה? דיעה זו מבינה כפשט המשנה מפני דרכי שלום - דין דרבנן.

וכן הבין התוס' (חולין פ"ז. ד"ה "וחייבו"): "... וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון אסמכתא היא" וכן הבין הכתב סופר (בשו"ת אור"ח תי ט"ו) "וקדשתו" - לפתוח ראשון וכדו', זהו דין דרבנן אבל איסור שימוש בכחן המופיע בירושלמי הוא מדאורייתא.

לסיכום:

- א. מחגמרא בגיטין נראה שדין קדימה לכהן הוא דין דאורייתא. וכן הבינו רש"י וספרי המצוות.
- ב. יש חסוברין שדין כבוד וקדימה לכהן הוא מדאורייתא, אבל הפרטים עליהם ניתן להחיל את הדין המוזכרים במשנה - אין חס חובה מדאורייתא.
- ג. בירושלמי מובאת דעה שדין הקדימה הוא דין דרבנן (וכן מובא בתוס').
- ד. איסור שימוש בכחן הוא דין דאורייתא (הכתב סופר בדעת הירושלמי).

3) מי נצטווה בדיון "וקדשתו".

בספרי, בגמרא ובראשונים מובא דין של "וקדשתו בעל כורחו", כלומר שאין זה מחובתו של הכהן אלא חובתו של הישראל, ולכן גם אם הכהן מוחל, ואפילו ממאן לקבל את הכבוד, מצוה על הישראל להיבדו כדי לקיים דין "וקדשתו" בין בדברים הקשורים לאיסורים, כמו גרושה או טומאת, ובין בכבוד לחקדמו ראשון לכל דבר שבקדושה.

כן מובא ברש"י (ויקרא כ"א, ח'): "וקדשתו" - על כורחו שאם לא רצה לגרש חלקו ויטרחו עד שיגרש. ובתוספתא (סנהדרין פ"ד ה"א) לגבי כבוד כהן גדול: "... רצה לנהוג בזיון בעצמו אין שומעים לו שנאמר: 'וקדשתו' - בעל כורחו".

ובחינוך (עשה רס"ד) מובא לגבי דיני כבוד: "... וכן לחקדים לכל דבר שבקדושה ואם מיאנו בזה לא נשמע אליהם... ועוד 'קדושים יהיו לאלוהים' - על כורחם יהיו קודש⁵..."

בדיון זה מצווה הישראל אבל הוא נובע מקדושה שהקב"ה קידשם ואין זה כבוד באופן פרטי לכהן מסוים, אלא כבוד לקדושת משפחת הכהונה, וחכונה במהותה, שזהו כבוד הקב"ה ויתכן שמשום כך אין ביכולת הכהן למחול ויש צווי על הישראל לקדשו ואפילו "בעל כורחו".

הרמב"ם בספר המצוות (עשה ל"ב) כותב: "...זה כל הגדולה לאל יתעלה אחר שהוא לקחם ובחרם לעבודתו ולהקריב קורבנותיו, והוא אמרו יתעלה, יתברך שמו, 'וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב', ובא הפירוש - וקדשתו לכל דבר שבקדושה...". וכן כתב ערוך השולחן (אור"ח סי' קכ"ח): "...דהתורה קידשה את הכהנים לעבודות בית המקדש יקראו קדושים כדכתב: קדושים יהיו לאלוהים וגוי כי את אישי ה' הם מקריבים וחיו קודש וגם עלינו צווה הקב"ה שנקדש אותם כדכתיב וקדשתו כי את לחם אלוהיך הוא מקריב קדוש יהיה לך וגוי וזהו צווי שאנחנו נקדש אותם, וצריך ביאור דבשלמא הקב"ה שקידשם שיעבדו במקדש ושלא ישאו לנשים גרושות וזונות שפיר אבל אנחנו האם בידינו להקדישם? אך פירוש הוא - שאתה תכבדהו כדבר של קודש ולזה אמרו חכמים בגיטין (נ"ט): וקדשתו לכל דבר שבקדושה... שיהא מכובד עליך, ולפי"ז הדבר ברור דבמה שהקב"ה קידשם אין כח בידם לשנות ולא בדעתם הדבר תלוי, דגזירת מלך היא, אבל במה שעלינו לקדשם כלומר לכבדם חלא בידם למחול...". - נראה שערך השולחן הבין בדברי הספרי והראשונים באומרם "וקדשתו בעל כורחו". שמדובר על הקדושה או הדינים הנובעים מהקב"ה, כפי שכתב בנושא גרושה שמחייבים את הכהן להוציא, אבל במה שאנחנו מקדשים אותו לא שייך דין של "וקדשתו בעל כורחו".

המחרמשייק (אורי"ח תי נ"ט) כותב: "...יותר מסתבר דחתורח לא זכתה לו אלא דהמצוח עלינו לחקדימו ולכבדו..." כלומר שיש מצוח מיוחדת לכבד את הכהן, לא מכיון שחכהן ראוי לחיות ראשון אלא מפני שהישראל זקוק לבטא באיזה שהוא בטוי את הכבוד שהוא מצווה לכבד את הכהן. ומשום כך מובן מדוע כהן יכול למחול מפני שלגביו לא שייכת מצווה זו - הוא לא נצטווה בה ובמחילתו הוא גם לא מונע את הישראל לגמרי מקיום עשה זה. כדברי הלבוש (אורי"ח סי' קכ"ח) "אתה מצווה לחקדישו אבל הוא אינו מצווה שיחזיק עצמו בקדושה. וחוא יכול למחול נ"ל".

הרס"ג (עשה קנ"ו) כותב: "וקדש מכהן מן הנפש" מסביר רבי ירוחם פרלא: "ונראה דהכוונה לעשה דוקדשתו שהיא מצוות עשה להפריש הכהנים מטומאת מת... אבל הלאו הוא על הכהן עצמו" (מנין הלאוים ל"ית דנפש לא יטמא). לפי חבנה זו על הישראל יש עשה - "וקדשתו" ועל הכהן יש לאו "דנפש לא יטמא".

לסיכום:

- א. חז"ל וחראשוניס קבעו שדין וקדשתו נאמר על ישראל שחייב לקדש את הכהן ואפילו בעל כורחו.
- ב. יש חמביאים דין "וקדשתו בעל כורחו" על עניני נשיאת גרושה ועניני טומאת, ויש חמביאים דין זה אף על עניני כבוד של נטילת חלק בראש.
- ג. דין זה נובע מחעובדה שהקב"ה קידש את הכהנים.
- ד. רס"ג מבין שזה דין בעניני איסורין (נשיאת גרושה וטומאה) כאשר על הכהן חל לאו "נפש לא יטמא" ועל הישראל דין "וקדשתו בעל כורחו".

4 א. רמות בקדושה:

בדין "וקדשתו" ניתן לראות רמות ויעודים שונים לעניני הקדושה.

- א. ישנם דינים שנועדו כדי להכשיר את הכהן לעבודה.
- ב. ישנו כבוד שאנו מכבדים את הכהן שבעצם הוא כבוד למשפחת הכהונה ותפקידה ולא כבוד עצמי של אותו כהן.
- ג. ישנם דינים הנובעים ממעלתו הפרטית של הכהן, סגולה מיוחדת הנמצאת בו, ומשום כך אהנו מרוממים ומקדימים אותו לפני כולם.

א. ישנם דינים שנועדו כדי להכשיר את חכחן לעבודה:

1) הגמרא (בקיידושין כ"א): אומרת: "וחכמים אומרים אין עבד עברי כחן

נרצע מפני שנעשה בעל מוס", ורש"י (שם): "...קים לן דאין עבד עברי כחן נרצע מפני שנעשה בעל מוס ולא יכול לחזור לחיזוק הראשון..."

וכן כתב הרמב"ם (תל' עבדים פ"ג ח"ח): "עבד עברי כחן אינו נרצע מפני שנעשה בעל מוס וחרי הוא אומר ושב אל משפחתו לחזקה שחיה בה...", ואומר המשנה למלך (שם): "... נראה לי שאם יש לכחן מוס קבוע דנרצע, דאין הפרש בין מוס אחד לשני מומין...", וכן פוסק ערוך השולחן (אור"ח ס' קכ"ח) גם לגבי דין שימוש בכחן: "...גם יש לחסתפק אם מותר להשתמש בכחן בעל מוס דלא חזי לעבודה ולא קרינן ביה כי את לחם אלוהיך הוא מקריב וכן נראה עיקר", וכן פסק התוס' על הגמרא (בכורות ל"ז). שאומרת לגבי רציעת עבד כחן "לא קשיא, כאן לשחוט כאן לפסול": "...אי נמי האי דמפסיל כחן משום שאינו שוה בזרעו של אחרון, אינו מוס עובר הוא ובעינן שלא יפסל אפילו לפי לשעת, משום דכתיב (ושב) אל משפחתו דדרשי בקיידושין למותר שבמשפחתו".

2) יש הסוברים שכהני זמנינו אינם מוחזקים בכהונתם מפני שאין להם כתב יחס, ואף על פי כן אסורים לעשות מעשה שיפסול אותם מכהונה כלשון המשנה למלך (הל' עבדים פ"ג ח"ח): "דשמא למחר ימצא כתב יחוסו", וממילא כדי שלא יפגם לעבודתו אנהנו מחזיקין אותו לענין איסורים ככהן.

ב. הכבוד שמכבדין את הכהן מבטא את הכבוד לתפקידו ולשבטו.

כפי שכותב הכתב סופר (אור"ח ת' ט"ו): "...אבל כהן זה מבטן אמו הוא קדוש, ולא כבוד עצמו שטרח ויגע בו הוא אלא כבוד כל השבט דאתו מזרע דאחרון... אבל לענין לשמש לאחר שיש בו בזוי וחילול קדושת כהונה אפשר כ"ע מודים דאסור לו למחול...", וכפי שכותב החכמת שלמה (אור"ח ס' קכ"ח): "...דא"כ גם בכהן שאין הכבוד שלו ואדרבא בכהן מפורש טפי, שנאמר - וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב הרי דהכוונה מחמת כבודו יתבי' ולא הוי הכבוד שלו א"כ אין להשגיח בניחותא דנפשיה..."

ערוך השולחן (אור"ח ס' קכ"ח) אומר שאותו כבוד שאנו מכבדים הוא מפני

שהקב"ה קידשו, ובאמת על כבוד זה חס לא יכולים למחול, אבל על הכבוד שעם ישראל מצווה לכבדם יש באפשרותם למחול. מכאן שעל פי הבנתו יש כבוד מסוים שנובע לא מהתפקיד ככלי המקדש ולא על סגולתם המיוחדת אלא כבוד לחם על זה שהם נושאים בתפקיד. ומכאן מובן מדוע יש שסוברים שכחן בעל מוס זוכה לכבוד מפני שאין זה כבוד ככבוד כלי המקדש אלא כבוד לכהונה, למשפחה על זה שהם בכללם נושאים תפקיד זה. ועל אף שאותו כחן אינו מקריב את לחם ה' אבל גם בו

בא לידי ביטוי הענין של בחירת הקב"ה במשפחה שהיא תעבוד ותשרת בבית ה'. וכדברי השלטי גיבורים (אורי"ח סי' קכ"ח): דגוף הקדושה של הכהן עצמו אינו יכול למחול כיון שאין זה מעלה שקנה לעצמו כמו ת"ח דתורה דיליח הוא ויכול למחול..."

ג. ישנו כבוד שאנו נותנים לכהנים לא בגלל התפקיד בו הם משרתים (שאין ביכולתם למחול על כבוד זה) אלא כמתנה על מעלתם, ועל כבוד זה יש לכהנים אפשרות למחול, כפי שפוסק המחצית השקל (אורי"ח סי' קכ"ח): "... וכי מה שזיכה בתורה לכהן ליטול מנה יפה ראשון, וכי אם הכהן שונא מתנות ויחיה מי כייפינן ליה ליטול מנה יפה ראשון", וכדברי המשנה ברורה (סי' קכ"ח): "... כבוד הכהונה (כמו לפתוח ראשון או ליטול מנה יפה ראשון וכדומה מדברים שאנו מחוייבים לכבדם) ניתן להם רק לחנאתם, לפיכך בידו למחול וליתן רשות לישראל לחשתמש בו..."

לסיכום: ישנם שלושה סוגי דינים:

- א. כבוד למקדש, הכהנים הם ככלים.
- ב. כבוד לכהנים כמשפחה על עבודתם במקדש.
- ג. כבוד - הנאה שנותנים לכהנים על מעלתם.
- ד. בסוג הראשון ישנם דינים שאין באפשרות הכהן למחול והם דינים המשאירים אותו ככלי כשר לעבוד במקדש, כגון - שלא יטמא, שלא ישא גרושה או שלא יעשה בעצמו מום. בסוג השני הכבוד הוא לא כבוד עצמי לאיזה כהן אלא לענין הכהונה, ולכן אין באפשרותו למחול. ולכן במקום שיש דבר קבוע למשפחת הכהונה אפילו אם יש כהן עם הארץ מכבדים אותו. בסוג השלישי זה כבוד עצמי לכהן, כעין מתנה באופן פרטי על מעלתו, ועל כבוד זה הכהן יכול למחול.

4) ב. בכהו יש קדושה כללית חלק ממשפחת הכהנים

הרב קוק מסביר בעולת ראייה (על ברכת כהנים) שבכהן יש קדושה כללית שנמצאת בכל כהן וכהן מעין סגולה מיוחדת שנמצאת בכל אחד. "... כבוד הכהונה הוא מחובר עם הערך האישי של הכהן בהיותו מחזיק בתורת ד', אבל עיקר קדושתו הוא לא כפי מציאותה בכהן הפרטי אלא לפי ענין הכהונה בכללה, בתכנה המכוון כפי מה שהכהן ראוי להיות שהוא הרי מלאך ד' צבאות הוא" מפני הערך הכללי, שקידש הקב"ה לכל השבט לטובת השפעת הציבור. "וקדשתו

קדוש יהיה לך כי קדוש אני די מקדשו"י... שעי"ז תתגלה התרוממות הנפש ותשפיע בזמן העתיד ג"כ מתוך חכח המעולה של כבוד הכהונה שחיא ממה שחוא ראוי להיות ולהגיע לרום המעלה והתעודה הנמשך מתוך סגולת הקדושה האלוהית..."

חלק שני (שימוש בכחו):

בפרקים הקודמים הובאה החובה לכבד את הכהן והאיסור לחשתמש בו. ישנם כמה מקומות בהם אנו מוצאים שימוש בכהן. ונשאלת השאלה, האם תמיד קיים האיסור?

לצורך זה יש לברר:

- א. באילו מקרים ישנו שימוש בכהן?
- ב. מדוע הותר או נאסר השימוש במקרים אלו?

א. המקרים בהם יש שימוש בכחו:

1) בירושלמי (ברכות פ"ח ח"ח) מובא מקרה: "אבא בר בר חנא ורב חונא חוון יתבין אכלין וחוח רבי זעירא קאים ומשמש קמיהון. עלו וטעין תרויהון בחדא ידית. אמר ליה אבא בר בר חנא: מה ידיך חווייתא קטעין. וכעס עילוי אבוי. אמר ליה לא מסתך דאת רביע והוא קאים משמש, ועוד דהוא כהן ואמר שמואל - המשתמש בכהונה מעל, את מיכל ליה גזירה דתוא רבע ואת קאים ומשמש תחתווי..."

2) מובא בגמרא (מגילה י"ז): "רבה שדר ליה למרי בר מר ביד אביי מלא טסקא", ומובא בהגהות פורת שם: "צריך עיון דחא אביי חי כהן, כדאיתא חולין (קל"ג.), והיאך השתמש בו רבי, דחא איתא בירושלמי ברכות המשתמש בכהונה מעל..."

3) מובא בגמרא (שבת ס"א.): "אי"ל רבי יוחנן לרב שמן בר אבא: תב לי מסנאי", וכן מובא בירושלמי (שבת פ"ו ח"ב): "רי"ש בר אבא חוח משמש קומי ריו"ח ואושיט ליה סנדליה וכו"י - ונשאלת השאלה איך השתמשו ברב שמן שהרי הוא היה כהן כדברי רשיי (כתובות כ"ב.) "לרב שמן - כהן היה".

4) מובא ברמב"ם (חלי עבדים פ"ג ח"ח): "עבד עברי כהן אינו נרצע", ומובא בהגהות מימוניות שם (צ"ב): "מכאן ראיח דאף שירות כהן מותר, ועוד ראיח

מפרק אעי"פ (כתובות נ"ז): לקונה כחן מִישראל לא יאכל בתרומה, ועוד ראיח מפרק כיצד הרגל (בבא קמא כ"י): אי"ל רמי בר חמא לרב חסדא: לכי תשמש לי כרוך סודרא' ורב חסדא כחן (ברכות מ"ד. וחולין מ"ד): הית כדאיתא בסוטא, ועוד ראיח מפרק חזרוע וחלחיים (חולין קל"ג). יאי"ל רבא לשמעיה: זכה לי במתנתא דבעינא ליכל לישנא בחדללא'..."

על העובדה שיכול להיות עבד עברי שהוא כחן כותב חרב עובדיה יוסף (יביע אומר ח"ו אורי"ח תי כ"ב): "... ישועות יעקב (ס"ס קכ"ב) בשם חגמרא שחוכיח בעבד עברי כחן במחילה מהני... ובעצם חראיה מעבד עברי כחן דאינו נרצע... מפני שנעשה בעל מוס. לכאורה מה ראיח היא מעבד שנמכר על ידי בית דין מכח גז"ח"כ שאם אין לו ונמכר בגניבתו אך י"ל שהראיה היא שמכיון שחשלים שש שנים ויצא לחרות, אך יוכל להשתעבד שנית ע"י רציעה. ותיפוק ליה שאסור ואין צריך טעמא דבעי"מ..."⁶

(5) "אין כחן נרצע, מעשה בכחן שיצק מים ע"י ר"ת" מרדכי גיטין ס' תס"א.
(6) האלף המגן (אורי"ח ס' קכ"ח) מעיד על מנהג: "... מכל אלה יש ללמוד היתר למה שנחגו להשתמש בכחן..."

לסיכום: מצינו שהשתמשו בכחן.

א. מקור בירושלמי.

ב. מקרים נוספים בגמרא.

ג. עבד עברי כחן.

ד. ר"ת השתמש בכחן.

ה. למעשה כך נוהגים ישראל.

ב. בירור מתי מותר או נאסר להשתמש בכחו.

בנושא זה ישנם שלוש גישות:

גישה ראשונה: יש מקרים שבהם לא חל על הכחן דין כהונה - ובמקרים אלו ניתן להשתמש בכחן.

גישה שנייה: גם אם דין (שם) כהונה חל הרי שיש מקרים שבהם לא חל דין "וקדשתו".

גישה שלישית: גם אם חל על הכחן שם כהונה וחל דין "וקדשתו", ישנם מקרים שיש לכחן אפשרות למחול.

גישה ראשונה: ישנם כהנים שבהם לא חלים על הכחו דיני כהונה.

1) דין איסור שימוש בכחו חל בזמן שהכחו לבוש בבגדי כהונה.

מובא במרדכי (גיטין סי' תס"א): "אין כהן נרצע. מעשה בכהן שיצק מים ע"י ר"ת, והקשה לו תלמיד - הא שנינו בירושלמי המשתמש בכהונה מעלו וחשיב לו - אין בהם קדושה בזמן חזה, דק"ל⁷ בגדיהם עליהם - קדושתם עליהם, ואי לא - לא. והקשה - אי"כ כל מני קדושה לא ליעבד לחו! ושתיק ר"ת. וחשיב ח"ר פטר - דנחי דיש בהם קדושה יכול למחול..."

הרמ"א (אור"ח סי' קכ"ח) פסק: "איסור להשתמש בכהן אפי' בזמן הזה דהוי כמועל בהקדש אם לא מחל על כך (מרדכי הגהות גיטין)". ומפסק הרמ"א במרדכי מובן שגם בזמן הזה איסור להשתמש בכהן אלא אם כן הכהן מחל - דבר שיכול לעשות כהן מחוסר בגדים בלבד. וכן פוסק ערוך השולחן (אור"ח סי' קכ"ח): "ור"ת ס"ל כן דעיקר קדושתם בשעה שנושאים בגדי כהונה... אך לפי זה למה אמרו קדשתו לפתוח ראשון וכו'... וס"ל לר"ת דבזמן שבגדיהם עליהם אין קדושתם בידם ויכולים למחול..."

הט"ז (אור"ח סי' קכ"ח) הביא את דינו של ר"ת ופירש: "... והחוא כהן יצק מים לר"ת ודאי הוי ניחא ליה שזכה לשרת בקודש וזו היא קדושתו. ונראה דהא דשתק ר"ת לא משום שלא היה יודע להשיב אלא שלא רצה ליטול שם ת"ח עליו ולומר שבשביל זה הוא מותר... ולפ"ז כל זמן שאין לכהן הנאה ממה שעושה מלאכה לאחרים נראה שאסור להשתמש בו..." - מכאן ניתן להבין שר"ת אמר את דינו מתוך ענוה ובעצם אמר דין שאינו נכון. אך ניתן להסביר שבאמת ר"ת סבר שמותר להשתמש בכהן בזמן חזה, אך גם כהן בלי בגדים צריך למחול. ואילו כהן בבגדים מכיון שמדובר בכבוד וקדושה בבגדים ולא כבוד עצמי לכהן אין באפשרותו של הכהן למחול.

כפי שמובא בשלטי גיבורים (אור"ח סי' קכ"ח): "והנה זהו ודאי דגוף הקדושה של כהן עצמו לא ניתן למחול, כיון שאין זה מעלה שקנה על עצמו כמו ת"ח דתורה דיליה היא ויכול למחול, אבל כהן דאנו מחוייבים לכבדו ולתת כבוד שפיר יכול למחול... דעצם הקדושה של כהן אין בו כי אם בבגדיהם עליהם... דאנו מצווים להקדישו והוא אינו מצווה להתקדש..."

בחינוך (עשה רס"ד) נראה שמצוה של כבוד הכהונה נוהגת בכל מקום ובכל זמן..."

ניתן לחלק את הפוסקים לשתי גישות:

גישה ראשונה: צריך להבדיל בין קדושת המקדש וכליו, שמקדושה זו נובע איסור שימוש בכהן, ודין זה חל על כהן לבוש בבגדים בלבד. לבין קדושה הנובעת

מיחוסו של הכהן למשפחת הכהונה שצריך לכבדה ומשום כך צריך לכבדם בכל מיני סוגי כבוד, בכל זמן ובכל כהן.

גישה שניה: ישנה קדושה מיוחדת לכהנים כאשר בגדיהם עליהם. אך גם כשאין בגדיהם עליהם ישנו דין איסור שימוש בכהן מדין כבוד (וכא מדין מעילת), וממילא אין נפקא מינה אם כהן ראוי לעבודה או אינו ראוי לעבודה, כפי שכותב המנחת חינוך (עשה רס"ד): "וחנה המ"א סימן רפ"ב כתב מסברתו דכהן קטן⁸ אינו מצוה להקדישו דאינו ראוי לעבודתו, ובאמת כאן מבואר לחיפוף אף דאינו ראוי לעבודה מצוה לכבדו וגם קטן אוכל קודשים כמו בע"מ... ע"כ נ"ל לפי דעת הרחמ"ח דגם קטן וחרש מצוה לכבדם. והנה כהן פצוע דכת וכרות שפכה נ"ל דגם מצוה לכבדם".

לפי הגישה הראשונה נשאלת השאלה מדוע כשרב זעירא שמש כעס אבוי על רב ב"ח - ומתראי ח"ש לטי גיבורים" שכל הכעס היה על הצווי שצוו את רב זעירא בדרך בזיון לטעון בשתי ידי - שזהו דרך בזיון, וחמקרה עצמו שרב זעירא שימש יכול להוות ראיה שניתן להשתמש, כפי שמסביר המראה פנים (ירושלמי ברכות פ"ח פ"ה): "...נלמד ג"כ דיכול הכהן למחול דאלי"כ היכי עביד רב זעירא הכי לחביא להם ולשמש בפניהם ולגרום להם איסור מעילת, אלא ודאי דמחל להם ויכול הוא למחול. ואבוי דרב חנה דכעס אפשר דלא סיימוה קמיה דר"ז מחל להם ועוד דעיקר הכעס היה בשביל שהיה מבזה אותו...".

לסיכום:

- א. יש הסוברים שכהן בבגדים אינו יכול למחול, וכהן בלי בגדים יש באפשרותו למחול.
- ב. יש הסוברים שמצוה של כבוד כהונה נוהגת בכל זמן.
- ג. ניתן להסביר שתי גישות בנדון:
גישה ראשונה: ישנו דין כבוד לכהן מדין קדושת כלי מקדש בבגדיהם עליהם, וישנו דין כבוד נוסף הנוהג בכל זמן.
גישה שניה: מדין כבוד הכהונה נובע גם חיוב בכבוד וגם איסור שימוש.
- ד. כהן בבגדים יש עליו איסור שימוש נוסף - מדין כלי מקדש.

(2) יחוס כהונה (חזקת כהונה).

יש שסוברים שבכהני ימינו אפשר להשתמש משום שאין לחם חזקת כהונה ואינם מיוחסים בכתב יחוס כפי שהיה בעבר. וכן סבר הריב"ש (ס' צ"ד): "...כתנים שבדורינו שאין לחם כתב היחס אלא מפני חזקתן נהגו חיוס לקרוא ראשון...".

המשנה למלך (חלי עבדים פיג הי"ט) סובר שכל המציאות של עבד כהן מדובר

בכהן שאינו מיוחס: "... איכא למימר דמאי דאמרינן דכהן נמכר מיירי בכהן שאינו מיוחס, וכי"ת אי כהן שאינו מיוחס מאי איכפת ליה אם יהיה בעל מוס, הא בלאו הכי אינו יכול לעבוד וכמ"ש רבינו פ"ו מחלכות מקדש, י"ל דשמא למחר ימצא כתב יחוסו..."

כן הובא ב"שילטי גיבורים" (אור"ח סי' קכ"ח): "... ומזה נראה מקום לומר שבזמנינו דהכחנים אינם רק כחני חזקות והם כספק כחנים, ועי' ברמב"ם פי"ב מאיסורי ביאה ובריב"ש סי' צ"ד. ובשו"ת מהרשד"ם סי' רל"ה ובמחרי"ט סי' קמ"ט... דכחני זמנינו גרועי טפי מכחני חזקות שאין להם כתב יחוס כלל א"ד ודאי מותר להשתמש בזמן הזה... ועי' במ"א סי' ר"א סק"ד שכתב מעין זה". המ"א מסיק שאפילו לחקדיש כהן זהו דין דאורייתא, אנו מקלים בדין זה מפני שכהני ימינו אינם מיוחסים.

בניגוד לדעה זו ישנם רבים החולקים וסוברים שכהני ימינו על אף שאין להם כתב היחס נחשבים לדינה כמיוחסים. כפי שכתב הערוך השולחן (אור"ח סי' קכ"ח): "... וכן יש שכתב להקל משום דהאידינא ליכא מיוחסי כהונה וחלילה לומר כן להטיל דופי בקדושת כהנים". והבאר היטב (אור"ח סי' קכ"ח): "ועי' במגן אברהם סימן ר"א סק"ד. שכתב שם שאין אנו בקיאים ביחוס כהונה משום הכי אין אנו נזהרים עכשיו בקדושת כהן ע"ש, ובכנסת יחזקאל ס"ס צ"ו כתב חלילה להוציא לעז על יחוס כהונה בזמן הזה..."

בשו"ת מהרשד"ם (אבן העזר תי' רל"ה) מובאת שאלה על כהן שהתחתן עם שבויה, אם חייב לגרש אותה או שמכיון שאין לו כתב יחוס אינו חייב לגרשה? ותשובתו: "כ"ש כהנים שבדורינו שאין להם כתב היחס אלא מפני חזקתם נהגו היום לקרוא אי בתורה וכו' וע"ש, חרי שכהני ודאי אלו ספק וא"כ אחר שאסור זה בשבויה אינו אלא איסור דרבנן... סי' כהן סי' ישראל... ואת"ל לאסרה לכהן שמא זה אינו כהן אלא ישראלי". פוסק המהרשד"ם שמותר לו לחשאר איתה משום שהוא כהן שאינו מיוחס. כנגד פסק זה כותב המחרי"ט (ח"א תי' קמ"ז): "... ומ"מ בנדון שלפנינו שחיא גרושה גמורה ואסור לו מן התורה אצ"ל שכופין אותה להוציא וגם מיסרין אותו על מה שעבר..." וכן פוסק שו"ת "חוט השני" - (תי' י"ז) "ומכל חני טעמי א"ר שאין יכול להכחיש כהונתו וגרסינן בפ' האישה רבה מנין שאם לא רצה דפנו ת"ל וקדשתו בעל כורחו ואין חילוק בין בזמן הזה לדורות הראשונים שחיה להם כתב יחוס. רק להתיר להם דבר שחיה אסור לזרים אבל לענין שאסור להם דבר שאסור לכהנים אין חילוק ואדרבה כיון שכל הכהנים הם בכהונתם בזמן הזה מחמת חזקה א"כ הכהן הזה הוא כמו שאר הכהנים משא"כ

בדורות הראשונים שכל הכתנים היו מיוחסין בכתב יחוס ואין קדושת המוחזק בכחונה בלתי כתב יחוס דומה לו".

בשיטה של שו"ת "חוט השני" רואים שילוב בין השיטות השונות. אומנם אין להם כתב יחוס, אבל יש חשש שמא ניכשל בכל מיני דינים אם נתיר ונאמר שאין להם כתב יחוס, לכן חולכים לחומרא. מתנות שאסור לזרים לאכול אסור גם לכתנים. ונשים שאסור לכתנים לשאת וכדו' גם זה אסור להם בזמן הזה. ועל פי זה ניתן להסיק שאיסור שימוש בכחן וחיוב הכבוד לו, גם אם מדובר כאן בספק כחן, נצטרך להחמיר ולהשאיר את הכתנים בחזקתם כאילו הם כתנים מיוחסים לענין זה.

האלף המגן (אורי"ח סי' קכ"ח) כותב שבזמן הזה "כחני חזקות הם", ולכן ייש לכתנים לעשות דבר פעם אחת בשנה להחזיק עצמם בכחונה או ליטול מתנות או לפרוס כפיחם...".

לסיכום:

א. יש הסוברים שכחני ימינו אין בהם דיני כחונה מפני שאין להם כתב יחוס, והכבוד שנותנים להם הוא רק משום חזקה (ומפני דרכי שלום). אבל לא יעשו בעצמם מום שמא יתגלה יחוסם.

ב. יכול להיות עבד כחן - משום שאין יחוס כחנים בזמן הזה.

ג. יש הסוברים שחלים דיני הכחונה בכחנים בזמן הזה על אף שאין להם כתב יחוס.

ד. מחלוקת זו נדונה כבר לגבי נשיאת גרושה - האם הכחן צריך לגרש או לא.
ה. מתוך גישה שדינים אלו הם דאוריתא, ומדובר כאן בספק כהנים, הרי שנוצר ספק דאוריתא ובספק דאוריתא צריך ללכת לחומרא.

3) כהן בעל מום:

ישנם הסוברים שכחן בעל מום שאינו מקריב את לחם ה' - עליו לא חל איסור שימוש וכן דין "וקידשתו".

וישנם הסוברים שגם כחן ב"מ עומד בקדושתו לענין דינים אלו.

בערוך השולחן (אורי"ח סי' קכ"ח) כתב: "... וגם יש להסתפק אם מותר

להשתמש בכחן בעל מום כיון דלא חזי לעבודה, ולא קרינן ביה יכי את לחם

אלוהיך הוא מקריב, וכן נראה עיקר."

החינוך (עשה רס"ד) כותב: "... לרבות בעלי מומין שלא נאמר אחר שזה

אינו ראוי להקריב לחם אלוהיכם למה זה נרמיחו ונכבדו ע"כ אמרו כולו קודש

כלוי הזרע הוא מיוחס כלוי תמיד אין בו מום...". ועל דברים אלו אומר המנחת

חינוך (שם): "והנה המי"א סימן רפ"ב כתב מסברתו דכחן קטן אינו מצוה לקדשתו דאינו ראוי לעבודה, ובאמת כאן מבואר להיפוך: אף דאינו ראוי לעבודה מצוה לכבדו וגם קטן אוכל קודשים כמו בעל מוס... ע"כ נ"ל לפי דעת הרמ"ח דגם קטן וחרש מצוה לכבדו. ונהה כחן פ"ד וכ"ש נ"ל דגם כן מצוה לכבדו".
וכן הביא הרמב"ם בספר המצוות (עשה ל"ב): "... וכן אמרו קדושים יחיו לאלוהיהם על כורחם, וחיו קודש לרבות בעלי מומין, שלא תאמר אחר שלא יאות להקריב לחם אלהיו למה זה יתן לו מעלת הקדמה וכבוד? על כן אמרו ויהי קודש כל הזרע הנכבד ההוא תמים..."

לסיכום:

- א. ישנם פוסקים הסוברים שאין חלים דיני כהונה בכחן בעל מוס.
- ב. הרמב"ם והחינוך סוברים שדינים אלו נובעים מקדושת הכהונה ולא ממעלתו של כהן שיש באפשרותו להקריב לחם ה'.
- ג. יתכן שגם מי שסובר שחל דין "וקדשתו" יסבור שהדינים הנובעים ממעלה לא יחולו בכחן בעל מוס - מפני שאי אפשר להשוות אותו לכלי המקדש.

גישה שניה: גם אם חל דין (שם) כהונה -

ישנם מקרים שבהם לא חל דין "וקדשתו"

(1) שימוש תלמידי חכמים:

דיעה א': - רב ותלמיד חכם קודמים לכהן, ומשום כך לא חל בענין זה דין וקידשתו.

המשנה (בהוריות י"ג). אומרת: "כהן קודם ללוי, לוי לישראל, ישראל לממזר. אימתי? בזמן שכולם שוים אבל היה ממזר ת"ח וכהן גדול עם הארץ - ממזר ת"ח קודם לכ"ג עם הארץ..." ואומרת שם הגמ': "אימתי? בזמן שכולם שוים, מה"מ? א"ר אחא ברבי חנינא: דאמר קרא (משלי ג'): "יקרה היא מפנינים" - מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים".

וכן פסק הרי"ף לגבי הגמרא בגיטין (נ"ט): בדעת רב יוסף שדין

קדימה לכהן הוא מדאוריתא.

ההגהות פורת (מגילה י"ז): בתרוץ לשאלה כיצד השתמשו באב"י וחרי הוא

כהן? עונה - "גם י"ל דרב עם תלמידו שאני, וכדאיתא בכתובות (צ"ו) המונע תלמידו וכו".

הריב"ש (סי' צ"ד) מסביר שמעיקר הדין הת"ח קודם אבל משום דרכי שלום

בלבד פסקו שהכהן קודם בכל מקרה: "ואפ"י הוא עם הארץ לפני חכם גדול

שבְּיִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתֵב זֶה לְרִי"ם ז"ל (פִּי"ב מַחֲלֻכּוֹת תְּפִילָּה), אֵעִיף שֶׁמֶן הַדִּין חֵיהָ זֶה אֲסוּר וְאוֹתוֹ חֶכֶם חַיִּיב מִיתָה שְׁקוּרָא לִפְנֵי אִפִּי כַּחַן גְּדוֹל עִם הָאֲרָץ כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתִּי לְמַעֲלָה, אֲלֵא שֶׁנַּחְגּוּ כֵן מִפְּנֵי הַמַּחֲלֻקוֹת."

וְכֵן כָּתֵב הַרְמַב"ם בְּפִירוּשׁ הַמַּשְׁנִיּוֹת (גִּיטִין פִּי"ה מ"ח): "דַּע שְׁדַּבֵּר זֶה חֲמֻרָסָם בְּכָל מְקוֹם שִׁיחָא כַּחַן קוּרָא בְּבֵית הַכְּנֶסֶת רֵאשׁוֹן בֵּין שְׁחִיחָה תִּי"ח אִם עִם הָאֲרָץ. בֵּין שְׁחִיחָה שֶׁם מִי שֶׁגְּדוֹל מִמֶּנּוּ בַּחֲכָמָה אִם שְׁלֵא חֵיהָ, חֵרִי הוּא דַּבֵּר שְׂאִין לוֹ שׁוּם יִסוּד בַּתּוֹרָה כֻּלָּל וְלֹא נֹזְכֵר דַּבֵּר זֶה בַּתְּלַמּוּד וְאִינוּ חֲעַנְיָן חֲמֻכוֹן אִילוּ בַּחֲלַכָּה זו"י, וְכֵן כָּתֵב גַּם הַכָּתֵב סוֹפֵר (אֲוֵרִי"ח תִּי ס"ז): "...וְכֵן אִמְרוּ רַב קִרָּא בַּכְּתוּבִי (מְגִילָה כ"ב), כְּלוּמַר קִרָּא רֵאשׁוֹן בְּמְקוֹם כַּחַן מִפְּנֵי שְׁחִיחָה גְּדוֹל בַּחֲכָמָה מִן הַכְּתוּבִים שְׁחִיחָה שֶׁם וְאִין בְּזֶה שׁוּם מַחֲלֻקָּתָא... אֲלֵא שֶׁאֲסֻרוּ זֶה מִפְּנֵי דְרַכִּי שְׁלוֹם...". וְכֵן כָּתֵב הַדְּרִישָׁה (בְּאֲוֵרִי"ח ס' ר"א) עַל דִּין חֲטוּר שְׁתִּי"ח קוּדָם וְאָף עַל פִּי כֵן רִיבִי"ל אָמַר "מִימֵי לֹא בְּרַכְתִּי לִפְנֵי כַּחַן...", "דְּתִי"ח אֲסוּר לְחַקְדִּים... דֶּרֶךְ חוֹק הַכְּחוּנָה וְרִיבִי"ל חֵיהָ מַכְבְּדוּ וְלֹא דֶּרֶךְ חוֹק".

דִּיעָה ב': הַכְּחוּן תְּמִיד בַּעַל זְכוּת קְדִימָה אֲבָל לַעֲתִים זֶה הִנָּתַתּוּ וְכְבוֹדוֹ שְׁחוּא מַכְבֵּד תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים, וּמִשׁוּם כֵּךְ מוֹתֵר לְחַעֲלוֹת בְּמְקוֹם כַּחַן תִּי"ח מוֹפְלָג.

כְּפִי שֶׁכָּתֵב ה"כָּתֵב סוֹפֵר" (אֲוֵרִי"ח תִּי ט"ו): "... מְנַלְן דִּיכּוֹל לְמַחוּל... חוּץ מִתְּלַמִּיד חֶכֶם מוֹפְלָג מִמֶּנּוּ דֵּאִין בְּזֶה הוֹרְדָתָא כְּבוֹד הַשְּׁבֵט דְּכְבוֹד תִּי"ח עֲדִיף...".
וְכֵן כָּתֵב הַט"ז (אֲוֵרִי"ח ס' קכ"ח): "נִי"ל, דְּהַטַּעַם דִּיכּוֹל לְמַחוּל מִשׁוּם דִּישׁ לוֹ חִנָּא מְזֵה וְלֹא אֲסֻרָה חֲתוּרָה עֲלֵינוּ מִיַּד דְּהוּיָא נִיחִיָּה לִיחָ... וְחֵיחָא כַּחַן דִּי צִק מִים עַל רִי"ת וְדֵאִי הוּא נִיחָא לִיחָ שְׁזַכָּה לְשֵׁרָתָא בְּקוּדָשׁ וְזֵהוּ קְדוּשְׁתּוֹ... וְנִרְאָה דְּהָא דְּשַׁתַּק רִי"ת לֹא מִשׁוּם שְׁלֵא חֵיהָ יוֹדַע לְחַשִּׁיב אֲלֵא שְׁלֵא רַצָּה לִיטוֹל שֶׁם תְּלַמִּיד חֶכֶם עֲלֵיו וְלוּמַר שְׁבִשְׁבִיל זֶה הוּא מוֹתֵר... וּלְפִי"ז כֻּלָּ זְמַן שְׂאִין לְכַחַן חִנָּא מִמָּה שְׁעֵשָׂה מְלֹאכָה לְאַחֲרִים נִרְאָה שֶׁאֲסוּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ וְחֵיהָ כְּמוֹעַל בַּחֲקֻדָּשׁ אָף עַל גַּב דְּמַחֲלִיל...",
וְכֵן כָּתֵב הַמַּשְׁנָה בְּרוּרָה (ס' קכ"ח): "...אֲאִי"כּ יֵשׁ לוֹ אִיזָה חִנָּא כְּגוֹן בְּשַׁכֵּר אִם אִפִּילוּ בְּחִינָם לְאֲדָם חֲשׁוּב שְׁחוּא חֲפָץ לְשַׁמְשׁוֹ וְנַחְנָה מְזֵה, אֲבָל אִם אִין שׁוּם חִנָּא מְזֵה אִין יִכּוֹל לְמַחוּל...".

דִּיעָה ג': בְּכָל מְקַרְהָ כַּחַן קוּדָם לְתִי"ח.

מוֹבָא בְּטוֹר (אֲוֵרִי"ח ס' רל"ח): "וְכָתֵב אִי"א חֲרָאִישׁ זְצִי"ל וְאָף אִם בֵּא כַּחַן לְחֻלּוֹק כְּבוֹד לְרַבּוֹ אִם לְמִי שֶׁגְּדוֹל מִמֶּנּוּ שִׁיקְרָא רֵאשׁוֹן בְּבִי וְחֵי הַרְשׁוֹת בִּידוֹ אֲבָל בְּשַׁבְּתוֹת וַיִּמִּים טוֹבִים דְּשַׁכִּיחֵי רַבִּים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת אִין הַרְשׁוֹת בִּידוֹ...", וְכֵן פֶּסֶק חֲשׁוּ"ע (אֲוֵרִי"ח ס' רל"ח): "כַּחַן קוּרָא רֵאשׁוֹן וְאַחֲרָיו לׁוי וְאַחֲרָיו יִשְׂרָאֵל. הַמַּנְחָה הַפְּשׁוּט שֶׁאִפִּילוּ כַּחַן עִם הָאֲרָץ קוּדָם לְקֻרּוֹת לִפְנֵי חֶכֶם גְּדוֹל בְּיִשְׂרָאֵל...", וְכֻלְשׁוֹן חֲטוּר (אֲוֵרִי"ח ס' רל"ח): "... אִפִּילוּ הוּא נִשְׂיָא בְּיִשְׂרָאֵל...".

ת"ח נקרא כהן: החכמת שלמה (אור"ח ט' קכ"ח) מביא סברא שת"ח נקרא כהן. ולכן מותר להקדים ת"ח מפני שזה דרך חוק הכהונה ליטול חלק בראש - "... אי"כ מוכח דת"ח קודם וכן דרשו חז"ל במסכת נדרים דת"ח נקראים כהנים דכתיב ובני דוד כהנים היו ופירש רש"י שם לפתוח ראשון וכו', אי"כ מוכח דהתלמיד חכם עצמו נקרא כהן וע"כ לא אסר בירושלמי רק לישראל להשתמש בכהן אבל כהן בכהן מותר לשמש, וא"כ מכ"ש בת"ח שמותר לשמש בכהן...".

ת"ח וכהן ת"ח: בשו"ע (אור"ח ט' קס"ז) מובא דין: "אם המסובים היו רבים גדול שבכולם בוצע. הגה - אם הם שוים ואי מחס כהן מצוה להקדימו. ואם הכהן עם חארץ ת"ח קודם לו, ואם הכהן ג"כ ת"ח אלא שהוא פחות מן השני טוב להקדימו אבל אין חיוב בדבר".

דעת הרמב"ם: הרמב"ם (הלכות תפילה פ"ב הי"ח) פוסק: "בכל קריאה וקריאה מאלו כהן קורא ראשון ואחריו לוי ואחריו ישראל. ומנהג פשוט הוא היום שאפילו כהן עם חארץ קודם לקרות לפני חכם גדול ישראל וכל מי שהוא גדול מחברו בחכמה קודם לקרות...". - לכאורה נראה שישנה סתירה מפורשת בין הרישא של ההלכה - שכל כהן קודם בפני כל אדם, לסיפא - שסדר הקדימה הוא על פי חכמה. ניתן לתרץ את הרמב"ם בשני תרוצים:

- 1) כהן קודם ואחריו לוי ואחריו ישראל. אבל סדר העדיפות מי מבין הכהנים יקרא ומי מבין הלויים ומי מבין הישראלים נקבע על פי החכמה.
- 2) יתכן שהרמב"ם הבין שמעיקר הדין ת"ח קודם, אך כבר הונהג המנהג שבכל מקרה כהן קודם מפני דרכי שלום, ואפילו לפני ת"ח. ובזה לא היתה דעתו של הרמב"ם נוחה כפי שכתב בפירוש המשניות (גיטין פ"ח מ"ח) שכהן ע"ה יהיה לפני ת"ח זה משולל כל יסוד, ולכן את הרישא כתב הרמב"ם משום דרכי שלום ואכן גדול השלום. אבל הסיפא היא על דרך האמת מה היה מן הראוי שיונהג בענין ת"ח.

לסיכום:

- א. יש הסוברים שמעיקר הדין ת"ח קודם לכהן, אך לא כך נפסק להלכה - משום דרכי שלום.
- ב. יש הסוברים שכהן יכול לשמש ת"ח מפני שזה גורם לו כבוד ותנאה.
- ג. יש הפוסקים שבכל מקרה אסור לת"ח להקדים כהן.
- ד. יש הסוברים שתלמיד חכם נקרא כהן ולכן הוא יכול להקדים.
- ה. ת"ח וכהן ת"ח - כהן ת"ח עדיף גם אם הוא פחות ת"ח.

2 שימוש כהן בכהן.

בדיו זה ישנו שתי דיעות:

דיעה א': מותר לכהן לחשתמש בכהן.

ההגחות פורת (מגילה י"ז): בתשובה לשאלה כיצד חשתמשו באבני שחיה כהן?

עונה: "ואפשר משום דרבה ג"כ הי' כהן כדאיתא במסכת ר"ח (י"ח)...", וכן פסק החכמת שלמה (אור"ח סי' קכ"ח) וסבר שתלמידי חכמים נקראים כהנים, ומתוך כך הוא מסיק: "... לא אסר בירושלמי רק לישראל לחשתמש בכהן אבל כהן בכהן מותר לישמש, וא"כ מכ"ש בת"ח שמותר לישמש בכהן", וכן מובא בבאר היטב ובישועות יעקב (שם).

הכתב סופר (אור"ח סי' קט"ז) בתשובה לשאלה כיצד יכול להיות עבד כהן?

עונה - שמדובר בעבד כהן לכהן, ומדגיש שכל דין כהן לכהן בענין כבוד בלבד.

"... אבל לענין בזוי דאית ביה חורדת כבוד ובזוי גם כהן בכהן אסור...".

דיעה ב': מובא במחצית השקל (אור"ח סי' קכ"ח): "אבל בלי מחילה אפי' לכהן

אסור לישמש בכהן חברו". יתכן שבדבריו אלו חלק על דיעה א' - בטענה שמדובר כאן בכבוד הכהונה שכהן לא יהיה חמשמש בכל מקרה, ולכן כהן הרוצה לישמש כהן זקוק למחול על כבודו.

ודיעה א' סברה שכבוד הוא דבר יחסי למשל שכהן ישמש ישראל שזה דרך בזוי, או

אי כבוד, אבל כהן בכהן אין בזה דרך בזוי, ויתכן להסביר שאין מחלוקת בין

הפוסקים, וגם אלו שהבינו כדיעה א' יסברו שכהן הרוצה לחשתמש בכהן צריך

מחילה מהכהן. או במקרים מסויימים לישמש את הישראל אפי' אם ימחל אסור ואילו בשביל לשרת כהן תמיד יכול למחול ולשמש.

לסיכום:

א. כהן יכול לשרת כהן אחר.

ב. ישנה דיעה שכהן צריך למחול כדי לשרת כהן אחר⁸.

(ויתכן שגם מ"ד כסעיף א' סובר שמדובר לאחר שמחל).

3 היתר שימוש בכהן בשכר:

ישנם סוברים שבמידה וכהן מקבל שכר מותר לחשתמש בו:

הסמ"ג (עשה פ"ג) בהתייחסו למציאות של עבד עברי כהן שואל והרי נאמר

"בירושלמי ברכות המשתמש בכהונה מעל מדכתיב אתם קודש והכלים קודש מ"מ בשכר

מותר להשתעבד בו", וכן כתב החיד"א (יראש דוד" סוף בהעלותך): "...כי היכי דשרי נמי להשתמש בכתן בשכר ...".
את הדין חזה מסביר המשנה ברורה (סי' קכ"ח): "...ויש מי שאומר שאינו יכול ליתן רשות להשתמש בו אא"כ יש לו איזה הנאה כגון בשכר... וטוב להחמיר לכתחילה. ולהשתמש בהם (בכחנים) שרות בזויות בודאי יש לחזרה".

לסיכום:

איסור השימוש בכתן נובע מדין כבוד לכתן, כאשר ישנו דין כבוד של "ראשון לכל דבר שבקדושה", וישנו כבוד וגרימת הנאה לכתן ובכגון זה אין השימוש בו בזוי. ולכן בשכר שיש לכתן הנאה מותר להשתמש בו.

4) כבודו או הנאתו של הכהן לשמש:

ישנם שתי דיעות האם החיתור המאפשר להשתמש בכתן הוא דוקא כשיש לכתן

הנאה:

דיעה א': - כשלקחן ישנה הנאה מותר השימוש בו. כפי שחובא לעיל בסעיף 1. שכבודו של הכהן לשמש ת"ח, ובסעיף 3. - הנאתו של הכהן לקבל שכר. וכן הובא במשנה ברורה (סי' קכ"ח): "...אבל אם מחל מותר שכבוד הכהונה (כמו לפתוח ראשון או ליטול מנה יפה ראשון וכדומה מדברים שאנו חייבים בכבודם) ניתן להם רק להנאתם, לפיכך בידו למחול וליתן רשות לישראל להשתמש בו... או אפילו בחינם ואדם חשוב שהוא חפץ לשמשו ונהנה מזה אבל אם אין לו שום הנאה מזה אין יכול למחול - וכן כתב המהר"ם בר ברוך (סי' קט"ז) - "והא דאמר דמעל היינו היכא דבע"כ דכהן משתמש בו".

דיעה ב': - גם אם אין הנאה לכתן יש מקרים שיש ברשותו למחול על כבודו. כפי שכתב "מחצית השקלי" (שם): "...וכי מה שזיכתה התורה לכתן ליטול מנה יפה ראשון וכי אם הכהן שונא מתנות ויחיה מי כייפינן ליה ליטול מנה יפה ראשון, ודאי לאו דוקא במצוה דלית ליה הנאה שלא לישא גרושה כופין אותו בע"כ, ולפי זה משמע אפ"י דאין לכתן הנאה ממחילתו רשאי דלא כמו שכי' הטי"ז דבעינן דוקא שיהיה לכתן הנאה".

לסיכום:

- א. יש חסוברים שדוקא אם יש לכהן הנאה, כבוד וכדו' יש באפשרותו למחול.
ב. יש חסוברים שגם אם אין לכהן הנאה אבל יש לו רצון או תועלת כל שהיא יכול למחול על כבודו.

5) עניני שותפות:

התוס' (גיטין נ"ט): כותב: "וליטול מנה יפה ראשון - כגון במעשר עני, או בצדקה אם הוא עני, או בחברים המסובים בסעודה אבל במידי דשותפות לא אמרינן בפי מקום שנחגו (פסחים נ'): דחנותן עינו בחלק יפה אינו רואה סימן ברכה לעולם".
וכן לפי חסברה נראה שבשותפות הכהן אינו משרת או משמש את השותף בלבד, אלא גם את עצמו באותה מידה - ומשום כך אין כאן שום בזיון. וכן לענין תורנויות ניתן להבין שתי תבנות. האחת - שבכל יום ישנו תורן שהוא משמש את כולם. ואם כן יחיה מחובתו של הכהן למחול ואם לא ימחל יאסר השימוש בו. אך יכולה להיות חבנה אחרת - שבכל יום כל אחד מבני החבורה צריך לעשות את חלקו בכלל, ולצורך הנוחיות של כולם חלקו את העבודה בצורה כזו שכל אחד יעשה את חובתו לעצמו ולכלל בפעם אחת. וממילא אומנם בתורנות הוא משרת את האחרים אבל בעצם זה חלקו שלו, עבודה שלו ולא שרות האחרים ולכן אין זה דרך בזיון (ואפי' אם ילך לזרוק פחי זבל וכדו').

לסיכום:

משמע מהתוס' וכן מסברא שבמידי דשותפות מותר לכהן למחול ואין בזה דרך בזיון.

גישה שלישית: גם אם חל על הכהן שם ודין כהונה וחל דין וקידשתו, ישנם מקרים שיש אפשרות לכהן למחול.

1) דין מחילה

בדין מחילה ישנם שתי דיעות: דיעת א' — מותר לכהן למחול.

דיעת ב' - אסור לכהן למחול.

דיעת א': מותר לכהן למחול - ישנם שתי חבנות:

א. רק במקרים מסוימים כהן יכול למחול, כגון המקרים שחובאו לעיל בפרק הקודם. שימוש ת"ח, שימוש כהן בכהן, שימוש שלכהן יש הנאה בו כמו קבלת שכר ועוד, ובשאר מקרים לא תעזור מחילה ואסור להשתמש בכהן כפי שכתב הכתב סופר (אורי"ח תי ט"ו): "אבל לענין לשמש לאחר, שיש בו ביזוי וחילול קדושת כהונה אשר כ"ע מודים דאסור לו למחול".

ב. בכל מקרה מותר לכהן למחול חוץ מדבר ששייך בו בזיון - כפי שהבין המראה פנים בהסבר המקרה עם רב זעירא בירושלמי (ברכות פ"ח ה"ח) שראינו שהשתמשו בו וכל חנויפה היתה על הזילזול בו - משמע בפשטות, שמותר לכהן למחול (אומנם אפשר לתרץ ששם מדובר בשימוש ת"ח), וכן נראה בפשטות מפסק הרמ"א (אורי"ח סי' קכ"ח): "אסור להשתמש בכהן אפי' בזמן הזה שהוא כמועל בהקדש אם לא מחל על כך" - ולא הוזכר שמדובר באיזה מקרה מיוחד אלא נראה שבכל מקרה יכול למחול.

סברא לדין זה מובאת בערוך השולחן (שם): "...ולפי" הדבר ברור דבמה שהקב"ה קידשם אין כח בידם לשנות ולא בדעתם הדבר תלוי דגזירת מלך היא, אבל במה שעלינו לקדשם כלומר לכבדם הלא בידם המחילה... המשתמש שלא ברצון הכהן עובר עבירה, שמשנה קדושת שמים שהתורה צותה וקדשתו...". והסביר הלבוש (שם): "...כך שיש לו רשות למחול שקדושה היא בידם מדכתיב וקדשתו משמע לך אני מצוה להקדישו ולא לו שיחזיק עצמו בקדושה כי הוא יכול למחול נ"ל". וכדברי המחצית השקל (שם): "וכי מה שזיכה התורה לכהן ליטול מנה יפה ראשון וכי אם הכהן שונא מתנות ויחיה מי כייפינן ליה ליטול מנה יפה ראשון...!" המחילה צריכה להיות מחילה ממש כפי שכותב הרמ"א (אורי"ח סי' קס"ז): "...ומ"מ לא מפני מי שאומר ברשות אם לא נתן לו הכהן רשות".

ישנם הסוברים שאפשר אפילו לכפות את הכהן למחול במקרים מסויימים - כגון שימוש ת"ח כפי שכותב החתם סופר (אורי"ח תי' כ"ה) בהשיבו לגבי העלאת ישראל במקום כהן במקום הצורך: "...הנה בודאי אם יכולים לפייסו בדברים או בשום רצוי שיסכים גם הכהן, אם התקנה כראוי ונכון לו אזי תחיה תקנתם קבוע. ואם שוב אחר זה יסרב הוא או כהן אחר על תקנה קבוע ומנחג ותקוני יכולים להוציאו על כורחו...".

דיעת ב': כהן אינו יכול למחול על כבודו. כלשון הספרי והגמרא המובאים

ברש"י ובספרי המצוות "וקדשתו בעל כורחו".

חסבר לדעה זו ניתן לראות ברמבי"ם בספר המצוות (עשה ל"ב): "הוא שצונו לכבד זרע אחרון לפארם ולנשאם ושנשים מדרגתם מדרגה קודמת וראשונה ואפילו ימאנו לא נשמע מחם, זה כל הגדלה לחי יתעלה אחר שהוא לקחם ובחרם לעבודתו ולחקריב קורבנותיו, והוא אמרו יתעלה, יתברך שמו, יקדשתו כי את לחם אלוסיך הוא מקריבי ובא הפירוש וקדשתו לכל דבר שבקדושה..." אומנם מהרמב"ם הן בפירוש המשניות והן בחלכה ניתן לתבין שישנה אפשרות למחילה, אך דבריו אלו - שאין זה כבוד הכהן יכולים להיות סברא שלכן גם לא יהיה באפשרותו למחול.

נשיאת גרושה וטומאת מת: לכל הדיעות לא תועיל לכהן מחילה כדי להנשא לגרושה או לחטמא למת.

מחילה על תכבוד או תפקעת הכבוד? מהרמשי"ק (אורי"ח ת' נ"ט) כותב: "...ולדעתי אפילו מחילת כהן לא מחני כדמוכח בספרי וברמב"ם במנין המצוות הנ"ל...וכונת מרן זצ"ל דכי יכול למחול מסתמא היינו כדרך העולם שיצאו לחוץ..." - משמע שלדעת מהרמשי"ק הכהן אינו רשאי למחול על כבודו אבל יש באפשרותו להפקיע את חיוב הכבוד, ביציאתו החוצה. ועוד כתב מהרמשי"ק (אורי"ח ת' ס'): "...ומבואר שם בגמרא דמדינא היה רשאי הכהן ליתן רשות לאחר אלא שחז"ל תיקנו מפני דרכי שלום אסור ליתן רשות.. ולא מעיקר המצוות עשה לגמרי אז יכול הכהן וראוי למחול... ובלא רשות הכהן פשיטא דמבטלין מ"ע... ולפענ"ד דמשום דטעם זה דעת מהר"י"ט בתשובה ט' דרק למחול ולצאת חוץ... רשאי... וחפרי"ח בסי קל"ח הסיג עליו בזת..."

לסיכום:

- א. יש חסוברים שכהן יכול למחול על כבודו בכל מקרה.
- ב. יש חסוברים שכהן יכול למחול על כבודו רק במקרים מסויימים, כגון: שימוש ת"ח, שימוש כהן בכהן, או עבור הנאה (שכר).
- ג. יש חסוברים שבמקרה הצורך אפשר לכפות על הכהן למחול על כבודו.
- ד. יש חסוברים שכהן אינו יכול למחול על כבודו מכיון שזה לא כבודו אלא כבוד הקב"ה שצוה את דין "וקדשתו".
- ה. בענין נשיאת גרושה, וטומאת מת לא תעזור לכהן מחילה.
- ו. יש חסוברים שכהן אינו יכול למחול על כבודו אבל יכול להפקיע עצמו מכבוד לדוגמא על ידי יציאה מחוץ לכה"כ.

2) בזוי כהן:

להבדיל משימוש בכהן, בו שינד על פי התנאים והגישות השונות שהכהן ימחל, הרי שלגבי בזוי, שהיא הפעולה התפוכה לכבוד, לא נחלקו! ולכ"ע ברור שהכהן וכן הישראל מחוייבים שהכהן לא יגיע למצב של בזיון.

בירושלמי (ברכות פ"ח ה"ה) מובא מעשה: "אבא בר בר חנא ורב חונא הון יתבין אכלין, והוח רבי זעירא קאים ומשמש קומיהון עלה וטעין תרויהון בחדא ידיה. אמר ליה אבא בר בר חנא: מה ידך חוריתא קטעין, וכעס עילוי אבוי. אמר ליה: לא מיסתין דאת רביע והיא קאים ומשמש, ועוד דהוא כהן ואמר שמואל: המשתמש בכהונה מעל...", ומסביר ה"מראה פנים" (שם): "...נלמד ג"כ דיכול הכהן למחול דאל"כ הכי עביד רבי זעירא הכי להביא להם ולשמש בפניהם ולגרום להם איסור מעולה, אלא ודאי דמחל להם ויכול הוא למחול. ואבוי דרב חנא דכעס ... היה בשביל שהיה מבזה אותו ואמר ידך חוריתא קטעין כדאמר ליה לא מיסתין וכוי וזה דבר פשוט". לכן מסביר השלטי גבורים (אורי"ח סי' קנ"ח): "...ואם כן גוף השימוש של ר"ז היה כדין לפי שאינו מצווה שיתקדש ולא כעס אבוי רק על מה שצוה רבב"ח ליטעון בשתי ידיו..."

וכן פסק הריב"ש (סי' צ"ד): "הדבר ברור שהמחרף אותו ראוי לעונש יותר משום חרף אחד משאר העם קיי"ל ביישו בדברים פטור דמבייש הכהן בדברים ראוי לגעור בו ברבים ולהוכיחו לבקש ממנו מחילה ולרצותו עד שימחל לו...", וכן פסק הרמ"א (חושן משפט סי' ת"כ סי' כ"ד): "המבזה כהן בושתי יותר גדולה מבאיש אחר" וכן פסק האלף למגן (אורי"ח סי' קכ"ח): "...על כן נראה דאין להשתמש בהם שירות בזויות..."

כהן משמש כהן: הכתב סופר (אורי"ח תי' ט"ו) כותב שבזוי אסור גם בין שני כהנים: "אבל לענין בזוי דאית ביה הורדת כבוד ובזוי גם כהן בכהן אסור".
אי רשות מהכהן כמותו כבזוי: הט"ז (אורי"ח סי' קכ"ח) כותב "...שאין לכהן הנאה ממה שעושה מלאכה לאחרים נראה שאסור להשתמש בו...", וכן פסק המשנה ברורה (שם): "...אבל אם אין לו שום הנאה מזה אין יכול למחול דאע"ג דכבוד יכול למחול שימוש ענין של בזיון הוא וטוב להחמיר לכתחילה. להשתמש בהם שירות בזויות בודאי יש לחזר".

כבוד כהן גדול: בתוספתא (סנהדרין פ"ד ה"א) מובא דין כבוד (אי בזיון)

לכהן גדול: "וקדשתו. כהן גדול וכוי ואין רואים אותו ערום, ולא כשהוא מסתפר, ולא בבית המרחץ וכוי, ואם רצה שירחצו אחרים עמו - הרשות בידו, ר' יהודה אומר: רצה לנהוג בזיון בעצמו אין שומעים לו, שנאמר: 'וקדשתו' - בעל כורחו".

לסיכום:

- א. ישנו איסור לבזות כהן.
- ב. איסור זה שייך לגבי כולם גם לגבי שימוש כהן בכהן.
- ג. אי קבלת מחילה מחכהן כמוה כבזוי.
- ד. כופים על כהן (גדול) שלא יבזה את עצמו.

(3) מי נצטוח בדין "וקדשתו"

יש שמסבירים שתמיד צריך לכבד כהן אך מכיון שדין חכבוד אינו ממחויבותו של חכהן לכהן יש באפשרותו למחול. (כפי שבררנו לעיל חלק ראשון סעיף 3).

¹ וכן מובא בירושלמי גיטין פ"ח ח"ט "מילתיה דרבי שמעון בן יוחאי אמר שחיא מדברי תורה, דתני בי ר' שמעון בן יוחאי ויכתב משה את התורה הזאת ויתנה אל חכמים בני לוי וגו'...".

² וכן כתבו חסמי"ג מי"ע קע"א וחסמ"ק מי"ע נ"ו.

³ ח"ב"רית משח"י על חסמ"ג מסביר מדוע נפסק כאב"י: "ויכין דרבא פליג על אב"י דגיטין וסבר דדרשה דתנא דבי ר' ישמעאל אסמכתא היא איכ חיכי פסק רבינו כאב"י נגד רבא חלא קי"ל דחלכתא כרבא חוץ מעי"ל קג"ס, אלא על זח י"ל כיון דר' יוסף ג"כ סובר כאב"י ע"כ פסק רבינו כאב"י, וכמ"ש "ביד מלאכ"י סי' קנ"ח דכשיש אמורא אחרינא דסובר כאב"י חו"ל רבא יחיד במקום רבים וחלכה באב"י עי"ש".

⁴ חרמ"א, המ"א, ח"באר היטב"י וה"משבצות זחב"י באור"ח ר"א סוברים שדין קדימה לכהן הוא דין דאורייתא.

⁵ כן מובא ברמב"ם (ספר המצוות עשה ל"ב) ובסמ"ג (עשה קע"א).

⁶ וכן פירש החיד"א בברכ"י בשו"ב (סי' קכ"ח סק"ד).

⁷ על פי הגמרא (בזבחים דף י"ז:): "יוחגרת אותם אבנט אחרון וכו' וחבשת להם מגבעות וחיתה להם כחונה לחוקת עולם' בזמן שבגדיהם עליהם - כחונתם עליהם, אין בגדיהם - עליהם אין כחונתם עליהם".

⁸ מספרים על חרמ"ה קוק זצ"ל ועל בנו חרצ"י זצ"ל שניזחרו מלחשתמש בכחן על אף שמחל ועל אף שהם עצמם היו כחונים וכן נזחרו מלחשתמש בכחן קטן.